

Maciej Błażewski
Uniwersytet Wrocławski

Ochrona osób niepełnosprawnych w procesie budowlanym – aspekty prawnopozytywne

Protection of persons with disabilities in the construction process – legal aspects

Streszczenie

Ochrona osób niepełnosprawnych jest określona m.in. w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Karcie praw osób niepełnosprawnych oraz przepisach prawa budowlanego. Ochrona ta dotyczy stanowienia i stosowania prawa.

Osobą niepełnosprawną jest osoba z długotrwale naruszoną sprawnością fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów. Niepełnosprawność utrudnia udział w życiu społecznym.

Ochrona osób niepełnosprawnych w prawie budowlanym obejmuje: proces projektowania oraz proces utrzymania obiektu budowlanego. Przepisy prawa budowlanego mają na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do niektórych rodzajów obiektów budowlanych. Przepisy te mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Inwestor nie może od nich odstąpić.

Ochrona ta leży w interesie publicznym. Osoby niepełnosprawne nie posiadają statusu strony w postępowaniach administracyjnych prowadzonych w toku procesu budowlanego.

Słowa kluczowe:

osoby niepełnosprawne, proces budowlany, Prawo budowlane, postępowanie administracyjne, administracja publiczna

Abstract

Protection of persons with disabilities is determined inter alia in the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the Bill of Rights of Persons with Disabilities and the Construction Law. This protection is reflected in establishing and applying the law.

A person with disabilities is a person with physical, mental, intellectual or sensory impairments which constitute a barrier preventing full participation in the society.

Protection of persons with disabilities in the Construction law includes the design process and the maintenance process. The construction regulations are aimed at ensuring access for the disabled to certain types of buildings. These regulations are absolute in their nature.

This protection is in the public interest. A person with disabilities does not have the status of party in administrative proceedings conducted in the construction process.

Keywords

persons with disabilities, the construction process, the construction law, the administrative proceeding, the public administration

Wstęp

Prawo budowlane zapewnia minimalną ochronę osób niepełnosprawnych. Ochrona ta dotyczy projektowania oraz utrzymywania obiektu budowlanego. Jest ona określona m.in. w przepisach techniczno-budowlanych dotyczących warunków, jakie powinien spełniać taki obiekt. Ochrona osób niepełnosprawnych oznacza jednocześnie ograniczenie wolności budowlanej oraz wolności użytkowania obiektu budowlanego, dlatego jest ona proporcjonalna do przewidywanych minimalnych potrzeb użytkujących obiekt osób niepełnosprawnych. Ochrona osób niepełnosprawnych jest zróżnicowana w zależności od rodzaju obiektu, różnice zaś wynikają z przeznaczenia obiektu. Przepisy te mogą być uzupełnione standardami pozaprawnymi przez inwestora, właściciela oraz zarządcę obiektu budowlanego. Standardy pozaprawne, dobrowolnie przyjęte przez te podmioty, mogą znacznie ułatwić korzystanie i użytkowanie obiektu budowlanego przez osoby niepełnosprawne.

1. Osoby niepełnosprawne wobec barier architektonicznych

Regulacje prawa budowlanego nie zawierają definicji legalnej osób niepełnosprawnych. Należy zatem zastosować wykładnię systemową obejmującą inne regulacje, które odnoszą się do ochrony tych osób. Zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych osobą niepełnosprawną jest jednostka, która ma długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać jej pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami¹. W myśl Karty praw osób niepełnosprawnych osobą niepełnosprawną jest jednostka, której sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi².

Osoby niepełnosprawne powinny mieć takie same możliwości korzystania z obiektów budowlanych jak osoby w pełni sprawne. Zapewnienie tych możliwości powinno obejmować eliminację barier architektonicznych, które uniemożliwiają lub utrudniają korzystanie z obiektu budowlanego³. Zdaniem R. Wolniaka bariery architektoniczne od-

¹ Art. 1 *in fine* Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169), dalej Konwencja.

² § 1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r., Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. Nr 50, poz. 475), dalej Karta.

³ R. Wolniak, *Czynniki jakościowe związane z barierami architektonicznymi obsługi klienta niepełnosprawnego w urzędzie miejskim w Siemianowicach Śląskich*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie” 2014, z. 2, s. 290.

noszą się do przemieszczania, funkcjonowania i komunikacji osoby niepełnosprawnej⁴. Osoby niepełnosprawne mogą samodzielnie korzystać i użytkować obiekt budowlany, który jest pozbawiony barier architektonicznych⁵. Jak zauważa M. Jankowska, zapobieganie faktycznej dyskryminacji oznacza zapewnienie rzeczywistej równości praw wszystkich ludzi, w tym osób znajdujących się w niekorzystnym położeniu⁶. Przepisy związane z ochroną osób niepełnosprawnych mają na celu zrównanie możliwości osób niepełnosprawnych w porównaniu z osobami pełnosprawnymi. Cel ten, przy obecnym stanie prawnym, może być osiągnięty jedynie częściowo, ponieważ przepisy prawa budowlanego określają jedynie wymogi umożliwiające, a nie ułatwiające korzystanie i użytkowanie przez osoby niepełnosprawne z obiektu budowlanego. Jedynie pozaprawne standardy mogą w pełni wyrównać możliwości pełnosprawnych i niepełnosprawnych użytkowników tego obiektu⁷.

2. Zakres ochrony osób niepełnosprawnych w procesie budowlanym

Regulacje prawne chroniące osoby niepełnosprawne w procesie budowlanym obejmują: normy prawne dotyczące wszystkich osób niepełnosprawnych oraz przepisy prawa budowlanego. Takie normy prawne są zawarte m.in. w Konstytucji⁸, Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (umowa międzynarodowa) oraz Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych (uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej). Normy te służą zapewnieniu ochrony m.in. w procesie stanowienia prawa budowlanego. W myśl art. 32 ust. 2 Konstytucji nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. W świetle art. 69 Konstytucji osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Normy konstytucyjne odnoszą się do prawodawcy oraz organów administracji publicznej interpretującej prawo. Regulacje prawa budowlanego powinny być stanowione i stosowane, tak aby umożliwić osobom niepełnosprawnym użytkowanie obiektów budowlanych na równi z osobami w pełni sprawnymi. Zgodnie z Konwencją Rzeczpospolita Polska jest zob-

⁴ R. Wolniak, *Czynniki jakościowe związane z barierami...*, s. 292.

⁵ S. Trociuk, M. Wróblewski, A. Błaszczak, M. Kuruś, K. Wilkońska, *Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka. Dostępność infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2011, s. 5, 60.

⁶ M. Jankowska, *Prawa osób niepełnosprawnych w międzynarodowych aktach prawnych*, „Niepełnosprawność” nr I/2011(1), I/2012(2), s. 26.

⁷ Zdaniem D. Reeve obiekt budowlany, który jest niedostatecznie dostosowany dla osób niepełnosprawnych, może pogłębić lub utrwalić niepełnosprawność psychiczną. Zob. D. Reeve, *Psycho-emotional Diabolism*, [w:] C. Cameron (red.), *Disability studies a student guide*, SAGE, Los Angeles-London-New Delhi-Singapore-Washington DC 2014, s. 124.

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

wiązana do podjęcia: wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu zagwarantowania wdrożenia praw osób niepełnosprawnych; wszelkich odpowiednich środków, w tym ustawodawczych, w celu zmiany lub uchylecia obowiązujących ustaw, przepisów wykonawczych, zwyczajów i praktyk, które dyskryminują osoby niepełnosprawne⁹. Normy te umożliwiają także ochronę w procesie stosowania prawa budowlanego poprzez określenie zasad oraz praw tych osób. W myśl Konwencji ochrona osób niepełnosprawnych opiera się m.in. na zasadzie niedyskryminacji, pełnego i skutecznego udziału i włączenia w społeczeństwo, poszanowania odmienności i akceptacji osób niepełnosprawnych, równości szans, dostępności¹⁰. Zgodnie z Kartą osoby niepełnosprawne mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji¹¹.

Przepisy prawa budowlanego chroniące osoby niepełnosprawne są zawarte w ustawie Prawo budowlane¹² oraz w aktach wykonawczych do tej ustawy¹³. Regulacje ustawowe mają ogólny charakter. Obejmują one m.in. dopuszczalność odstępstw od warunków technicznych oraz kontrolę zastosowania tych warunków w projekcie oraz obiekcie budowlanym. Akty wykonawcze zawierają warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane i ich usytuowanie, oraz warunki techniczne użytkowania obiektów budowlanych¹⁴.

Inwestor, właściciel lub zarządca mogą uzupełnić ochronę osób niepełnosprawnych wyrażoną w przepisach prawa budowlanego poprzez zastosowanie pozaprawnych standardów.

⁹ Art. 4 ust. 1 lit. a–b Konwencji.

¹⁰ Art. 3 lit. b–f Konwencji.

¹¹ § 1 Karty.

¹² Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 290), dalej p.b.

¹³ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1422), dalej r.w.t.; rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 17 czerwca 2011 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 144, poz. 859), dalej r.w.t.m.; rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 stycznia 2002 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących autostrad płatnych (Dz. U. Nr 12, poz. 116 ze zm.), dalej r.a.p.; rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 124), dalej r.w.t.d.p.; rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 maja 2000 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 63, poz. 735 ze zm.), dalej r.w.t.d.o.i.; rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 10 września 1998 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 151, poz. 987 ze zm.), dalej r.w.t.b.k. Zob. M. Błażewski, *Polski proces budowlany*, AT Wydawnictwo, Kraków 2014, s. 13 i n.

¹⁴ Art. 7 ust. 2–3 w zw. z art. 7 ust. 1 p.b.

3. Cztery płaszczyzny swobodnego korzystania z obiektu budowlanego

Przepisy prawa budowlanego oraz pozaprawne standardy mają m.in. na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym swobodnego korzystania z niektórych obiektów budowlanych. Przepisy oraz standardy odnoszą się w różny sposób do czterech typów niepełnosprawności, czyli osób: niepełnosprawnych ruchowo (fizycznie), niewidomych, niesłyszących oraz niepełnosprawnych intelektualnie¹⁵. Sposób korzystania z obiektów budowlanych obejmuje cztery płaszczyzny, które powinny uwzględnić każdy z typów niepełnosprawności. Płaszczyznami tymi są:

- 1) swobodny dostęp do obiektu budowlanego;
- 2) swobodne przemieszczanie się po obiekcie budowlanym;
- 3) możliwość korzystania z podstawowych funkcji obiektu budowlanego;
- 4) zapewnienie bezpieczeństwa.

Swobodny dostęp do obiektu oznacza m.in. możliwość zaparkowania samochodu, odczytania oznakowań oraz wejście do obiektu. Swobodne przemieszczanie się po obiekcie budowlanym oznacza np. minimalizację odległości między pomieszczeniami, przejścia pozbawione przeszkód oraz windy. Możliwość korzystania z podstawowych funkcji obiektu obejmuje instalacje i urządzenia dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Bezpieczeństwo zapewniają m.in.: odpowiednie oznakowania niebezpieczeństw oraz podłoga przeciwpoślizgowa.

4. Zasady prawa budowlanego związane z ochroną osób niepełnosprawnych w procesie budowlanym

Podstawowym celem przepisów prawa budowlanego, czyli regulacji dotyczących procesu budowlanego, jest wykonanie oraz użytkowanie obiektu budowlanego zgodnie z wolą inwestora, właściciela lub zarządcy tego obiektu¹⁶. Cel ten jest zgodny z zasadą wolności budowlanej¹⁷ oraz zasadą wolności użytkowania obiektu budowlanego¹⁸. Wol-

¹⁵ S. Trociuk, M. Wróblewski, A. Błaszczak, M. Kuruś, K. Wilkołaska, *Zasada równego traktowania...*, s. 26–27. Zob. też A. Kowalska-Styczeń, J. Bartnicka, *Metoda przeprowadzania audytu dostępności w budynkach użyteczności publicznej*, „Studies & Proceedings of Polish Association for Knowledge Management” 2011, nr 45, s. 136.

¹⁶ M. Błażewski, *Ochrona wartości w procesie budowlanym*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 307.

¹⁷ Z. Leoński, *Prawo budowlane*, [w:] Z. Leoński, M. Szewczyk (red.), *Zasady prawa budowlanego i zagospodarowania przestrzennego*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Poznań 2002, s. 207–208; M. Błażewski, *Polski proces...*, s. 18–19.

¹⁸ M. Błażewski, *Zasada wolności użytkowania obiektu budowlanego w procesie jego utrzymania*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 2015, vol. 4, no 1, s. 320.

ności te są ograniczone przez zasadę realizacji wymagań prawnych i technicznych w procesie budowlanym oraz przepisy prawa budowlanego, które zapewniają ochronę osób niepełnosprawnych¹⁹. Wyważenie tych trzech przeciwstawnych zasad jest związane z koniecznością uwzględnienia potrzeb osób niepełnosprawnych oraz kosztów dostosowania obiektu do tych potrzeb, a także zróżnicowania obiektów budowlanych. Przepisy prawa budowlanego wprowadzają ograniczenia wolności budowlanej oraz wolności użytkownika obiektu budowlanego, które zapewniają zaledwie podstawowe potrzeby użytkowników jedynie części obiektów budowlanych. Z zasady przepisy te nie dotyczą wykonanych obiektów, z wyjątkiem sytuacji, gdy obiekty te są przebudowywane lub remontowane²⁰. Ograniczenia te mają zatem minimalny charakter, nie uwzględniając w pełni potrzeb osób niepełnosprawnych związanych z ich komfortem jako użytkowników obiektu budowlanego. Dodatkowe wymogi dla wykonywanego lub użytkowanego obiektu wiążą się z większymi kosztami, które musiałyby ponieść podstawowe podmioty procesu budowlanego, czyli inwestor, użytkownik lub zarządca obiektu budowlanego.

5. Przepisy techniczno-budowlane dotyczące ochrony osób niepełnosprawnych

Przepisy prawa budowlanego mają na celu umożliwienie dostępu osobom niepełnosprawnym do niektórych obiektów budowlanych, które powinny być powszechnie dostępne. Są to m.in.: budynki mieszkalne wielorodzinne, budynki zamieszkania zbiorowego, budynki użyteczności publicznej²¹, obiekty budowlane metra²², autostrady płatne²³, drogi publiczne²⁴, drogowe obiekty inżynierskie (obiekty mostowe, tunele, przepusty, konstrukcje oporowe)²⁵ oraz budowle kolejowe²⁶.

Warunki techniczne powinny zapewnić ochronę osobom niepełnosprawnym na wszystkich czterech płaszczyznach.

Swobodny dostęp do obiektu obejmuje m.in. wejście do budynku²⁷, furtki w ogrodzeniu przy budynku²⁸ oraz stanowiska postojowe, z których korzystają osoby niepełnospraw-

¹⁹ M. Błażewski, *Polski proces...*, s. 19–21.

²⁰ S. Trociuk, M. Wróblewski, A. Błaszczak, M. Kuruś, K. Wilkońska, *Zasada równego traktowania...*, s. 8.

²¹ § 16 ust. 1 oraz § 54 ust. 1 r.w.t.

²² § 22 ust. 1–2 r.w.t.m.

²³ § 1 ust. 3 pkt 2 w zw. z § 1 ust. 1 r.a.p.

²⁴ § 1 ust. 3 pkt 3 w zw. z § 1 ust. 1 r.w.t.d.p.

²⁵ § 1 ust. 3 pkt 7 w zw. z § 1 ust. 1–2 r.w.t.d.o.i.

²⁶ Zgodnie z § 98 ust. 3 pkt 4 r.w.t.b.k. perony i przystanki osobowe powinny zapewniać możliwość obsługi osób niepełnosprawnych.

²⁷ § 16 ust. 1 r.w.t.

²⁸ § 42 ust. 2 r.w.t.

ne²⁹. Swobodne przemieszczanie się po obiekcie budowlanym zapewniają m.in. dźwigi³⁰, urządzenia podnośne³¹ oraz pochylnie³². Warunki techniczne umożliwiające osobom niepełnosprawnym korzystanie z podstawowych funkcji obiektów budowlanych dotyczą m. in. miejsca do gromadzenia odpadów w budynkach³³, miejsca rekreacyjnego³⁴, kabiny natryskowej³⁵ i ustępowej³⁶.

Przepisy techniczno-budowlane zapewniają bezpieczne użytkowanie obiektów budowlanych w sposób dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przepisy te dotyczą m.in. mieszkań³⁷, autostrad płatnych³⁸ oraz dróg publicznych³⁹.

Ochrona osób niepełnosprawnych dotyczy procesu projektowania⁴⁰ oraz procesu utrzymania obiektów budowlanych⁴¹.

Szczególną ochroną objęte są obiekty użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego, które powinny być tak projektowane, aby zapewniać niezbędne warunki do korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne⁴². Projekt architektoniczno-budowlany takiego obiektu powinien zawierać opis dostępności dla osób niepełnosprawnych⁴³.

Przepisy prawa budowlanego dotyczące ochrony osób niepełnosprawnych w tych obiektach mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Inwestor nie może odstąpić od tych przepisów, także w przypadkach szczególnie uzasadnionych⁴⁴. Obiekty te mogą być wykonywane jedynie zgodnie z warunkami technicznymi. Inwestor nie może swobodnie odstąpić od zatwierdzonego projektu budowlanego w toku procesu budowy, jeżeli dotyczy on zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z obiektu przez osoby nie-

²⁹ § 18 ust. 1–2, § 20, § 104 ust. 4 oraz § 105 ust. 4 r.w.t.; § 63 ust. 6 r.a.p.

³⁰ § 54 ust. 2, § 193 ust. 2–3 r.w.t.

³¹ § 105 ust. 5 r.w.t.

³² § 71 ust. 1 i 3 r.w.t.; § 82 ust. 2, § 131 ust. 1, § 133 ust. 2 r.w.t.d.o.i.; § 103 ust. 3 r.w.t.b.k.; § 127 ust. 13 r.w.t.d.p.

³³ § 22 ust. 4 r.w.t.

³⁴ § 40 ust. 1 r.w.t.

³⁵ § 81 ust. 3 r.w.t.

³⁶ § 85 ust. 2 pkt 3 r.w.t.

³⁷ Zgodnie z § 192a r.w.t. mieszkania w budynku mieszkaniowym wielorodzinnym lub budynku zamieszkania zbiorowego powinny posiadać odpowiednią sygnalizację alarmowo-przyzywową.

³⁸ § 107 ust. 4 oraz § 111 r.a.p.

³⁹ § 165 r.w.t.d.p.

⁴⁰ Art. 5 ust. 1 pkt 4 p.b.

⁴¹ Obiekty budowlane należy użytkować, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia ich właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami dotyczącymi osób trzecich (art. 5 ust. 2 w zw. z art. 5 ust. 1 pkt 4 p.b.).

⁴² Art. 5 ust. 1 pkt 4 p.b.

⁴³ Art. 34 ust. 3 pkt 2 p.b.

⁴⁴ Art. 9 ust. 1 p.b.

pełnosprawne, odstępianie takie ma bowiem istotny charakter⁴⁵. Jest ono dopuszczalne jedynie po uzyskaniu decyzji o zmianie pozwolenia na budowę⁴⁶.

Pozostałe przepisy techniczno-budowlane dotyczące innych rodzajów obiektów budowlanych mają względny charakter. Inwestor może wystąpić o zgodę na odstępianie od tych przepisów, nawet jeżeli dotyczą one ochrony osób trzecich.

Ochrona osób niepełnosprawnych w procesie budowlanym leży w interesie publicznym. Osoby te nie posiadają interesu prawnego, a w rezultacie nie posiadają statusu stron postępowań administracyjnych prowadzonych w toku procesu budowlanego. Stroną takiego postępowania może być podmiot, którego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo który żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek⁴⁷. Osoby niepełnosprawne nie mogą zatem podjąć samodzielnej ochrony w toku postępowań administracyjnych. Ochrona ta jest realizowana przez projektanta oraz organy administracji publicznej.

Ochrona osób niepełnosprawnych ma miejsce m.in. w procesie projektowania. Projektant ma obowiązek zapewnić sprawdzenie projektu architektoniczno-budowlanego pod względem zgodności z przepisami, w tym przepisami dotyczącymi tych osób. Projekt powinien zostać sprawdzony przez podmiot posiadający uprawnienia budowlane do projektowania bez ograniczeń w odpowiedniej specjalności lub przez rzeczoznawcę budowlanego⁴⁸. Organ administracji architektoniczno-budowlanej bada jedynie, czy projekt został sprawdzony⁴⁹.

Organ nadzoru budowlanego bada, czy obiekt budowlany będzie użytkowany w sposób zgodny z warunkami technicznymi dotyczącymi osób niepełnosprawnych. Organ ten kontroluje, czy wybudowany obiekt zapewnia warunki niezbędne do korzystania z niego przez osoby niepełnosprawne⁵⁰.

6. Pozaprawne standardy dotyczące ochrony osób niepełnosprawnych

Przepisy prawa budowlanego, w tym przepisy techniczno-budowlane, nie zapewniają pełnej swobody korzystania z obiektów budowlanych. Przepisy odnoszą się jedynie do niektórych rodzajów obiektów, nowobudowanych lub modernizowanych obiektów oraz niektórych aspektów korzystania z tych obiektów. Uzupełnieniem tych ograniczeń

⁴⁵ Art. 36a ust. 5 pkt 5 p.b.

⁴⁶ Art. 36a ust. 1 p.b.

⁴⁷ Art. 28 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 23 ze zm.)

⁴⁸ Art. 20 ust. 2 p.b.

⁴⁹ Art. 35 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 20 ust. 2 p.b.

⁵⁰ Art. 59a ust. 2 pkt 2 lit. f p.b.

są pozaprawne standardy zastosowane fakultatywnie przez inwestora, właściciela lub zarządcę obiektu budowlanego. Standardy pozaprawne są często wprowadzane na podstawie praktyki stosowanej w krajach Europy Zachodniej oraz Ameryki Północnej⁵¹.

Standardy pozaprawne mogą obejmować każdą z czterech płaszczyzn. Swobodny dostęp do obiektu budowlanego może być zapewniony poprzez minimalizację odległości między parkingiem a wejściem do obiektu budowlanego⁵². Swobodne przemieszczanie się po obiekcie budowlanym umożliwia minimalizacja odległości pomiędzy pomieszczeniami w obiekcie budowlanym⁵³. Osoba niepełnosprawna może korzystać z podstawowych funkcji obiektu budowlanego m.in. dzięki wyraźnemu oznakowaniu właściwemu dla wszystkich rodzajów niepełnosprawności⁵⁴; odpowiedniemu umeblowaniu obiektów, w tym zapewnieniu stanowisk biurowych o odpowiedniej wysokości⁵⁵; systemowi inteligentnych budynków obejmującemu np. armaturę toalet⁵⁶. Standardy zapewniające bezpieczeństwo dotyczą osobistej pomocy ze strony osób pracujących w obiekcie⁵⁷, jak również uwzględnienia możliwości osób niepełnosprawnych przy określeniu dróg ewakuacyjnych na wypadek pożaru⁵⁸.

Standardy pozaprawne mają na celu ograniczenie barier akceptowalnych przez prawodawcę. Przepisy prawa budowlanego nie umożliwiają wyeliminowania wszelkich barier ze względu na zróżnicowany charakter sposobów użytkowania obiektów budowlanych. Stosowanie standardów pozaprawnych uwzględniających potrzeby osób niepełnosprawnych stanowi uzupełnienie wobec regulacji prawnych, które nie uwzględniają dostatecznie tych potrzeb.

7. Zakończenie

Ochrona osób niepełnosprawnych dotyczy dwóch etapów procesu budowlanego: projektowania oraz utrzymania obiektu budowlanego. Ochrona jest określona w ustawie Prawo budowlane oraz w warunkach technicznych. Przepisy prawa budowlanego różni-

⁵¹ Zob. U.S. Fire Administration, U.S. Department of Homeland Security, *Fire Risks for the Mobility Impaired*, 1999, s. 9; P. Perry, *Winning with the Disability Discrimination Act. A guide for business*, Perry Scott Nash Group, BSi, London 2004, s. 24–26.

⁵² R. Wolniak, *Czynniki jakościowe związane z barierami...*, s. 300; P. Perry, *Winning with the Disability...*, s. 24.

⁵³ R. Wolniak, *Czynniki jakościowe związane z barierami...*, s. 300.

⁵⁴ S. Trociuk, M. Wróblewski, A. Błaszczak, M. Kuruś, K. Wilkołaska, *Zasada równego traktowania...*, s. 59;

⁵⁵ *Ibidem*, s. 26–27.

⁵⁶ P. Perry, *Winning with the Disability...*, s. 25; R. Klaus, *Systemy inteligentnych budynków a osoby niepełnosprawne*, [w:] *I Międzynarodowa Konferencja Technologii Informatyczne w Służbie Osób Niepełnosprawnych*, WOM, Gorzów Wielkopolski 2007, s. 6, 8.

⁵⁷ R. Klaus, *Systemy inteligentnych...*, s. 27.

⁵⁸ U.S. Fire Administration, U.S. Department of Homeland Security, *Fire Risks...*, s. 9.

cują stopień ochrony ze względu na rodzaj obiektu. Celem ochrony jest zapewnienie utrzymania obiektów budowlanych wolnych od przeszkód dla osób niepełnosprawnych. Ochrona jest zapewniona przez inwestora, właściciela i zarządcę obiektu budowlanego, projektanta, organ administracji architektoniczno-budowlanej oraz organ nadzoru budowlanego. Ochrona powinna uwzględniać wolność budowlaną oraz wolność użytkowania obiektu. Jednakże ograniczenia tych wolności są niewystarczające wobec potrzeb osób niepełnosprawnych, które nie mogą w pełni samodzielnie użytkować obiekt. Prawodawca, określając zakres ochrony osób trzecich, preferował jednak te wolności. Przepisy prawa budowlanego mogą być uzupełnione przez standardy pozaprawne, które będą ograniczały pozostałe bariery architektoniczne. Należy postulować, aby aktualne standardy pozaprawne, w późniejszym okresie, zostały wyrażone przez prawodawcę w przepisach prawa budowlanego.

Bibliografia

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169).

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 23 ze zm.).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 290).

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r., Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. Nr 50, poz. 475).

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 10 września 1998 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 151, poz. 987 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 124).

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 maja 2000 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 63, poz. 735 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 stycznia 2002 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących autostrad płatnych (Dz. U. Nr 12, poz. 116 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1422).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 17 czerwca 2011 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 144, poz. 859).

Literatura

- Błażewski M., *Ochrona wartości w procesie budowlanym*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Błażewski M., *Polski proces budowlany*, AT Wydawnictwo, Kraków 2014.
- Błażewski M., *Zasada wolności użytkowania obiektu budowlanego w procesie jego utrzymania*, „Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis” 2015, vol. 4, no 1.
- Jankowska M., *Prawa osób niepełnosprawnych w międzynarodowych aktach prawnych*, „Niepełnosprawność” nr I/2011(1), I/2012(2).
- Klaus R., *Systemy inteligentnych budynków a osoby niepełnosprawne*, [w:] I Międzynarodowa Konferencja *Technologie Informatyczne w Służbie Osób Niepełnosprawnych*, WOM, Gorzów Wielkopolski 2007.
- Kowalska-Styczeń A., Bartnicka J., *Metoda przeprowadzania audytu dostępności w budynkach użyteczności publicznej*, „Studies & Proceedings of Polish Association for Knowledge Management” 2011, nr 45.
- Leoński Z., *Prawo budowlane*, [w:] Z. Leoński, M. Szewczyk (red.), *Zasady prawa budowlanego i zagospodarowania przestrzennego*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Poznań 2002.
- Perry P., *Winning with the Disability Discrimination Act. A guide for business*, Perry Scott Nash Group, BSi, London 2004.
- Reeve D., *Psycho-emotional Diabolism*, [w:] C. Cameron (red.), *Disability studies a student guide*, SAGE, Los Angeles-London-New Delhi-Singapore-Washington DC 2014.
- Trociuk S., Wróblewski M., Błaszczak A., Kuruś M., Wilkońska K., *Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka. Dostępność infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnością. Analiza i zalecenia*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2011.
- Wolniak R., *Czynniki jakościowe związane z barierami architektonicznymi obsługi klienta niepełnosprawnego w urzędzie miejskim w Siemianowicach Śląskich*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie” 2014, z. 2.

Inne źródła

- U.S. Fire Administration, U.S. Department of Homeland Security, *Fire Risks for the Mobility Impaired*, 1999.

